

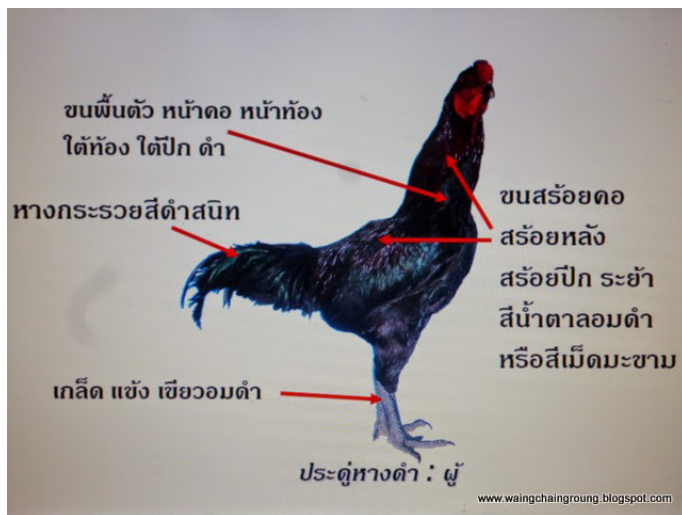
เลี้ยงไก่พื้นเมือง (ประตูหางดำ) แบบชาวบ้าน

พรพิมล ใจไหว¹ สุลล ปานพาน¹ ศิริพร กิตติการกุล² นพพร โต๊ะมี³

สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดเชียงราย กรมปศุสัตว์¹ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้² สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ³

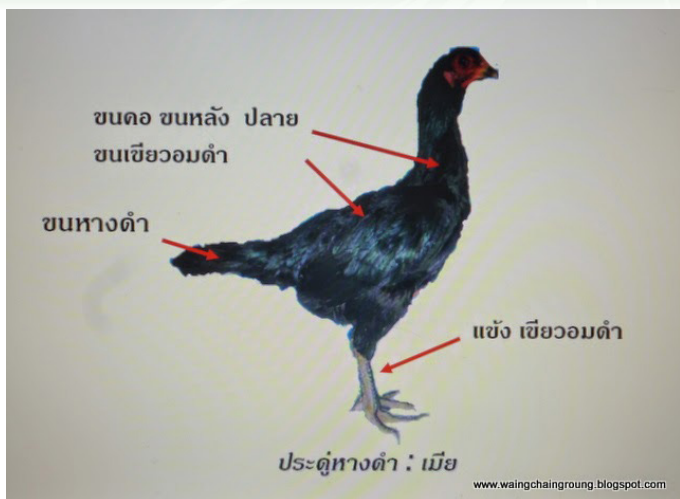

ไก่พื้นเมืองถือว่าเป็นแหล่งอาหารโปรตีนของชาวบ้านในชนบทที่มีราคาถูกหาง่ายเป็นรายได้เสริมของครอบครัวเกษตรกร เนื้อของไก่พื้นเมืองยังมีรสชาติที่ดี เนื้อแน่นและไขมันน้อย ทำให้ไก่พื้นเมืองมีราคาสูงกว่าไก่กระທ เกษตรกรนิยมเลี้ยง เพราะสามารถปรับตัวในสภาพชนบทได้ดี หากินได้เองตามธรรมชาติ มีความต้านทานความเครียดจากความร้อน และทนทานต่อโรคได้

ลักษณะเด่นของไก่พื้นเมืองดังกล่าว ทำให้ไก่พื้นเมืองยังคงอยู่คู่กับสังคมไทยจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตามจากสังคมที่เปลี่ยนไป เกษตรกรในชนบทหันไปประกอบอาชีพในภาคอุตสาหกรรมหรืออาชีพอื่นมากขึ้น ทำให้ไก่พื้นเมืองมีแนวโน้มลดลงประกอบกับปัจจุบันมีการผลิตไก่พื้นเมืองในรูปผสมข้ามพันธุ์กับไก่พันธุ์อื่นมากขึ้น หรือคัดเลือกบางลักษณะ จนทำให้พันธุ์กรรมดั้งเดิม เช่น ลักษณะแม่ที่ดีของไก่พื้นเมืองลดน้อยลง ในขณะที่การอนุรักษ์เป็นฝูงที่มีขนาดใหญ่ ค่อนข้างใช้งบประมาณจำนวนมากในการดูแลและจัดการ จึงไม่สามารถจัดการดูแลพันธุ์กรรมของไก่พื้นเมืองได้อย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน แนวทางที่จะสามารถก่อให้เกิดการอนุรักษ์ไก่พื้นเมืองได้ นั่นคือ การกระจายไก่พื้นเมือง ไปยังเกษตรกร โดยต้องมีการกำหนดรูปแบบที่มีความเป็นไปได้และยั่งยืนที่สุด

ภาพที่ 1 ลักษณะประจำพันธุ์คือ มีสร้อยคอ-หลังแดงประตู ขนหางขนลำตัว แข้งปากสีดำ ใบหน้าสีแดง ตาสีเหลืองอมน้ำตาล ผิวหนังขาวอมเหลือง หงอนถั่วมีรูปร่างสูง ปีกบิน หน้าอกกว้าง ลำตัวยาวจับ 2 ท่อน และลำตัวลึก ใบหน้ากลมยาว ผิวเรียบแบบหน้ากา ปากใหญ่ รูกมูกกว้าง สันจมูกเรียบ ขอบตาเป็นรูปวงรี คี้นูนเรียบตามข้าง รูกมูกมีขนปิด และมีสีเขียวอมดำ คอใหญ่ยาวระหง กระดุกป้องคอชิดแน่น ลำคอโค้งเป็นรูปเคียว ขนสร้อยคอขึ้นเรียบเป็นระเบียบ ปีกยาว สันปีกใหญ่ ปีกเป็นลอนเดียวสีดำ หางพัดและหางกระสวยสีดำสนิท

ภาพที่ 2 ลักษณะเหมือนเพชฌัญญู ยกเว้นที่ไม่มีขนสร้อยคอ หลัง คือขนหางขนลำตัว แข็ง ปากสีดำ ใบหน้าสีแดง ตาสีเหลืองอมน้ำตาล ผิวหนังขาวอมเหลือง หงอนถั่ว

จากคำกล่าวข้างต้น ผู้เขียนขอเสนอการศึกษาเรื่องประสิทธิภาพ ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตไก่พื้นเมืองในระบบการเลี้ยงแบบรักษุมชน และสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้ผลเป็นที่น่าพอใจและสามารถใช้เป็นรูปแบบที่มีความเป็นไปได้และยั่งยืนที่สุด โดยเหตุผลและความสำคัญคือ การเลี้ยงไก่ในปัจจุบันนับวันจะขยายตัวเป็นการเลี้ยงแบบอุตสาหกรรมมากขึ้น ซึ่งทำให้ได้ผลผลิตมากขึ้น แต่ปริมาณของเสียที่เกิดจากกระบวนการผลิตก็จะมากขึ้นตาม อาจเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมในอนาคตได้สำหรับการเลี้ยงไก่ในชุมชนถ้าไม่มีการระวังเรื่องสิ่งแวดล้อมอนาคตอาจมีปัญหาตามมา การทำการเกษตรแบบไร้ของเสียถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกรรายย่อย ตั้งแต่การจัดการพันธุ์ โรงเรือน อาหาร และน้ำ ให้เหมาะสมกับวิธีการเลี้ยงปล่อยตามธรรมชาติ เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการนำของเหลือใช้ และของเสียในการผลิตเกษตรอื่น และของครัวเรือน มาใช้ในการผลิตไก่พื้นเมืองอย่างคุ้มค่าเพื่อลดต้นทุนการผลิตและยังเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ด้วย โดยเลือกไก่พื้นเมืองพันธุ์ประดู่หางดำเสียดใหม่ ซึ่งเป็นไก่พันธุ์แท้ที่กรมปศุสัตว์ผลิตขึ้นเพื่ออนุรักษ์เป็นไก่พื้นเมืองของไทย สามารถเลี้ยงเพื่อการกีฬาหรือเพื่อการบริโภคได้ เนื่องจากมีรูปร่างปราดเปรียว กล้ามเนื้อแข็งแรง ไขมันแทรกน้อย มีความทนทานต่อโรคสูง ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดี ให้ลูกดกกว่าพันธุ์พื้นเมืองทั่วไป หากินเก่งและใช้ประโยชน์จากอาหารธรรมชาติที่มีในท้องถิ่นได้ดี เนื้อไก่มีรสชาติอร่อย สามารถเลี้ยงแบบขังในโรงเรือนหรือเลี้ยงปล่อยตามธรรมชาติได้ โดยมีวิธีการจัดการดังนี้

การจัดการฟาร์ม

ใช้พ่อพันธุ์ 1 ตัว ต่อแม่พันธุ์ 10 ตัว เมื่อแม่ไก่วางไข่ แม่ไก่จะฟักไข่ความอบอุ่น ประมาณ 21 วัน โดยรังไข่จะทำมาจากไม้ไผ่ที่หาได้ในท้องถิ่น หรือเป็นตะกร้าพลาสติกเก่าที่ยังสภาพดี ตัดแปลง ร่องรังไข่ด้วยใบเฟิร์นหรือใบตะไคร้หอม หรือใบเสเดา แล้วแต่จะหาได้เพื่อป้องกันไรไก่ เป็นการจัดการใช้สมุนไพรที่มีในท้องถิ่นกับการเลี้ยงสัตว์ได้อย่างลงตัว

การจัดการโรงเรือน

สร้างด้วยวัสดุในท้องถิ่นเป็นหลัก ได้แก่ ไม้ไผ่ หรือเศษไม้ เนื่องจากป้องกันความร้อนได้ดี การเลือกทำเลที่ตั้งแล้วไก่จะเลือกสถานที่ร่มเงา มีการระบายอากาศได้ดี มีพื้นที่ลานกว้างให้ไก่ได้อยู่แบบสบายไม่เครียด การเลี้ยงไก่พื้นเมืองประดู่หางดำเสียดใหม่ในสวนกว้าง ไก่จะได้จิกกินหญ้า หนอน แมลง เป็นอาหารโปรตีนเสริม เกษตรกรจึงประหยัดอาหารชั้น ไก่มีอารมณ์ดีให้ไข่ฟองโตชุดละ 15-18 ฟอง ไข่ไก่จะมีคุณภาพ และรสชาติที่ดี จากคุณค่าอาหารธรรมชาติ และการเลี้ยงในระบบปล่อยให้ไก่หากินเอง อีกทั้งการจัดการฟาร์มยังเป็นการผลิตที่ผสมผสานและเกื้อกูลกับการผลิตเกษตรอื่นๆ ในรอบปีของเกษตรกร

ภาพที่ 3 แสดงลักษณะโรงเรือนและลานกว้างมีร่มเงา

การจัดการด้านอาหาร

รูปแบบการให้อาหารไก่มีหลากหลาย เนื่องจากเกษตรกรมีอาชีพหลักคือเป็นเกษตรกร ที่มีการเพาะปลูกพืช เช่น ข้าว ข้าวโพด ถั่วลิสง มันสำปะหลัง โดยเกษตรกรจะนำเศษวัตถุดิบที่เหลือจากการเพาะปลูกและการเก็บเกี่ยว (เช่น รำละเอียด ปลาข้าว ต้นถั่วลิสง มันสำปะหลัง เมล็ดข้าวโพด) มาใช้ในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองร่วมกับอาหารสำเร็จรูป (อัตราส่วน วัตถุดิบ

อาหารจากการเกษตร:อาหารสำเร็จรูป โดยประมาณ 8:2 ส่วน) หรือการให้กินหยวกกล้วยหมัก หยวกกล้วยหมักมีโปรตีนหยวก (%CP) 2.45-2.47 เปอร์เซ็นต์ แต่ถ้าหากนำมาเลี้ยงไก่เพื่อเป็นอาหารเสริมหรือเพื่อลดความเครียด การนำมาคลุกร่วมกับรำละเอียด ปลายข้าว จะทำให้ไก่ได้รับสารอาหารเพิ่มมากขึ้น จากนั้นนำมูลไก่ที่ได้ใช้เป็นปุ๋ยในการเพาะปลูกพืช ทำให้ไม่มีของเสียในระบบการผลิตไก่ของเกษตรกร มีการนำวัสดุที่เหลือใช้ เช่น ยางรถยนต์นำมาผ่าซีก ถ้วยหรือภาชนะเก่านำมาทำความสะอาดแล้วใช้เป็นภาชนะใส่อาหารให้ไก่ หรือประดิษฐ์อุปกรณ์ให้อาหารเองโดยใช้เศษไม้มาประกอบเป็นกล่องสี่เหลี่ยม แล้วใช้ไม้ไผ่ตีเป็นช่องสำหรับให้ไก่เข้ากินอาหารที่ละหลายๆ ตัว

ภาพที่ 4 แสดงการตากข้าวสูกที่เหลือใช้และการเก็บรักษาวัสดุการเกษตรเหลือใช้เพื่อทำเป็นอาหารไก่

ด้านการให้น้ำ

การให้น้ำไก่มีการผสมน้ำหมักชีวภาพ ซึ่งเป็นเทคโนโลยีชีวภาพท้องถิ่นที่เกษตรกรสามารถทำได้ ส่วนใหญ่เป็นน้ำหมักชีวภาพจากสมุนไพร ได้แก่ สะเดา บอระเพ็ด ตะไคร้ ข่า หน่อกล้วย เกษตรกรเห็นว่าการใช้น้ำหมักชีวภาพจะทำให้ไก่กินอาหารได้มากขึ้น จากข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ของน้ำหมักชีวภาพพบว่า แบคทีเรียที่พบในน้ำหมักชีวภาพส่วนใหญ่เป็นกลุ่ม *Bacillus*, *Lactobacillus* ซึ่งเป็นจุลินทรีย์ กลุ่มดีต่อกระบวนการย่อยอาหารในกระเพาะของสัตว์ การใช้สารสกัดสมุนไพรหรือน้ำหมักชีวภาพสมุนไพร จะได้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นประโยชน์กับสัตว์ ได้แก่ เอนไซม์ และสารคล้ายปฏิชีวนะ (Bacterocins)

ผลการศึกษาพบว่า การเลี้ยงแบบแม่ฟักธรรมชาติ ในรอบปีการผลิต แม่ไก่สามารถให้ไข่เฉลี่ย 3 รุ่นต่อปี เกษตรกรสามารถผลิตไข่ไก่ได้ จำนวน 7,843 ฟอง เฉลี่ยจำนวนไข่ 14.64 ฟอง/แม่/รุ่น ให้แม่พันธุ์ฟักตามธรรมชาติ อัตราการฟักเฉลี่ย 76.15% ผลิตลูกไก่ได้จำนวน 5,998 ตัว ได้ลูกไก่เฉลี่ย 11.20 ตัว/แม่/รุ่น หรือ 33.6 ตัวต่อแม่ต่อปี ผลผลิตที่สร้างรายได้ประกอบด้วย การจำหน่ายลูกไก่ และไก่ขุน โดยเกษตรกรจำหน่ายเป็นลูกไก่จำนวน 1,473 ตัว (ร้อยละ 24.56 ของลูกไก่ที่ผลิตได้) หรือจำหน่ายเฉลี่ย 210.43 ตัว/ราย และส่วนที่เหลือเลี้ยงเป็นไก่ขุนจำนวน 4,067 ตัว (ร้อยละ 75.44 ของลูกไก่ที่ผลิตได้) หรือไก่ขุนเฉลี่ย 581.06 ตัว/ราย ใช้ระยะเวลาในการผลิตไก่ขุน เฉลี่ย 92 วัน น้ำหนักเฉลี่ย 1.28 กิโลกรัม/ตัว มีไก่ตายจำนวน 458 ตัว คิดเป็นร้อยละ 7.63 เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ย 2,892.24 บาท/เดือน/ราย การจัดการระบบการเลี้ยงไก่พื้นเมืองด้วยวิธีการเกษตรแบบไร้ของเสีย ร่วมกับการเลี้ยงปล่อยให้ไก่เติบโตตามธรรมชาติ ผลผลิตที่ได้คุณภาพเนื้อเป็นสิ่งที่ต้องการของตลาด เพราะไก่จะค่อยๆเจริญเติบโต เมื่อไก่อายุมากขึ้นเนื้อนุ่มจะมีรสชาติดี และลักษณะของเนื้อสัมผัสที่แน่นกว่าเนื้อไก่ที่เร่งการเจริญเติบโต

จากผลการศึกษาที่กล่าวข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่าการศึกษารังนี้มีประโยชน์อย่างมาก ไม่เพียงแค่ว่าเป็นอาชีพเสริม ยังอนุรักษ์พันธุ์ไก่ประดู่หางดำ รักษาสิ่งแวดล้อม ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (เลี้ยงปริมาณพอสมควร ไม่แออัด ใช้แรงงานน้อย ดูแลได้ทั่วถึง ใช้วัสดุของเหลือใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด) คุ้มครองสัตว์ตามหลักสวัสดิภาพสัตว์ ง่ายแก่การควบคุม ป้องกันโรค และเป็นแหล่งอาหารโปรตีนของครอบครัว ซึ่งถ้าหากมีการต่อยอดด้วยการรวมกลุ่มของเกษตรกร หรือเป็นกลุ่มสหกรณ์ผู้เลี้ยงไก่ประดู่หางดำแบบรายย่อย มีการจัดการตลาดที่ดี อาชีพนี้ก็จะเป็อาชีพที่ยั่งยืน สมควรเผยแพร่ให้พี่น้องเกษตรกร และผู้ที่สนใจทั่วไปได้รับทราบ

ขอเชิญเสนอเรื่องวิชาการจัดพิมพ์ทางจดหมายข่าว ส่งมาที่

คุณปิยะวรรณ เกิดพันธ์ Email: piyawank@dld.go.th

ค้นจดหมายข่าวย้อนหลังได้ที่ <http://niah.dld.go.th/th/files/newsletter/search.php>

จดหมายข่าวสถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ

ISSN 1685-2206

วัตถุประสงค์	เพื่อเผยแพร่วิชาการด้านสุขภาพสัตว์โดยเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนข่าวสารวิชาการเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาด้านสุขภาพสัตว์และการเลี้ยงสัตว์ รวมทั้งการประชาสัมพันธ์กิจกรรมด้านสุขภาพสัตว์	
เจ้าของ	สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เกษตรกลาง เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทร. 0-2579-8908-14 โทรสาร.0-2579-8918-19	
ที่ปรึกษา	นายสัตวแพทย์สรวิศ ธานีโต รองอธิบดีกรมปศุสัตว์ นายสัตวแพทย์ปรีชา วงษ์วิจารณ์ ผู้อำนวยการสถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ หัวหน้ากลุ่ม / ส่วน / ศูนย์ / ฝ่าย สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ	
กองบรรณาธิการ		
บรรณาธิการ	นายสัตวแพทย์นพพร โต๊ะมี นายสัตวแพทย์เจษฎา รัตโนภาส นายสัตวแพทย์บัณฑิต นวลศรีฉาย สัตวแพทย์หญิงจันทรา วัฒนเมธานนท์ สัตวแพทย์หญิงธวัลรัตน์ เกียรติยิ่งอังสุลี นางสาวพนม ไสยจิตร	นางสาวลัทธนา รามริน นายสมชาย ช่างทอง นางสาวปิยะวรรณ เกิดพันธ์ นางสาวชนกพร บุญศาสตร์ นายพลกฤต มหานาม
จัดพิมพ์และเผยแพร่	ฝ่ายถ่ายทอดเทคโนโลยี ส่วนบริหารจัดการสุขภาพสัตว์ สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ	
สำนักงาน	ส่วนบริหารจัดการสุขภาพสัตว์ สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ เกษตรกลาง จตุจักร กรุงเทพฯ 10900	
กำหนดออก	ปีละ 6 ฉบับ ทุกๆ 2 เดือน ฉบับละ 1,200 ชุด	
พิมพ์ที่	โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย	

สามารถหาข้อมูลเรื่องที่เกี่ยวข้องจดหมายข่าวปีย้อนหลังเพิ่มเติมได้ที่ <http://niah.dld.go.th>

สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ
กรมปศุสัตว์ จตุจักร กทม. 10900
ที่ กษ 0609/พิเศษ

ในราชการกรมปศุสัตว์

ชำระค่าฝากส่งเป็นรายเดือน
ใบอนุญาตที่ 1/2521
ไปรษณีย์โทรเลขราชเทวี